

# Blev de dansk-vestindiske 1- og 2-skilling 1740 ikke sat i omløb?



Dansk Vestindien, kobber 1- og 2-skilling 1740 (Den kgl. Mønt- og Medaillesamling).

Mønterne er vist i ca. 150%

Af Frank Pedersen<sup>1</sup>

Da jeg for nylig søgte viden om de dansk-vestindiske 1- og 2-skilling 1740 (Sieg 1 og 2) i Jørgen Sømods bog om mønter fra Dansk Vestindien, kunne jeg noget forundret læse, at O.P. Kølle i 1788 havde skrevet, at de to mønttyper ikke var kommet i omløb.<sup>1</sup> Sømod mente dog, bl.a. på baggrund af en betydelig forskel mellem det antal mønter, der blev præget og det antal, der senere blev returneret til indsmeltning i København, at vi *må antage*, at mønterne kom i omløb. Han tilføjede, at det bekræftedes af, at mønterne jævnlige forekommer i en stand, der vidner om cirkulation.

Det har nu kunnet fastslås på baggrund af et større kildemateriale fra 1772 og 1774, at mønterne med sikkerhed kom i omløb, i hvert tilfælde en del af dem (se senere).

## Eftertidens omtale af spørgsmålet om mønterne omløb

O.P. Kølle skrev i 1788 et afsnit, der blev trykt i "Beskrivelsen af 1791"<sup>3</sup> (uddrag): *Af To og Eneste Skillinger ... er*

1 Der er anvendt skraveret skrift i artiklen, hvor teksten er en direkte afskrift fra kilderne.

2 Jørgen Sømod: *Mønter fra Dansk Vestindien*. København 1980, s. 12.

3 Beskrivelse over Danske Mynter og Medailler i Den kongelige Samling. Kiöbenhavn 1791, udarbejdet af G. Nielsen, F.A. Müller, O.P. Kølle og L. Spengler. Tak til Kurt Guldborg for diverse informationer fra "Beskrivelsen fra 1791" m.m.

*ikkun udmyntet 507 Rdlr. 64 Skill., og sendt til Vestindien, men ere der ikke kommen i Cours.*<sup>4</sup> Den tekst henholdt man sig til langt op i 1800-tallet i omtalen 1- og 2-skilling 1740:

1831 i auktionskatalog Timm. *De bleve vel udsendte men kom aldrig i cirkulation.*

1841 i auktionskatalog Kreber. *Denne kobber-skillemønt kom aldrig i cirkulation.*

1847 i auktionskatalog Mohr. *Denne kobber-skillemønt kom aldrig i omløb.*

1888 i C.T. Jørgensens "Beskrivelse over Danske Mønter 1448-1888".<sup>5</sup> *Kobbermønterne menes ikke satte i Omløb* (Jørgensen var i tvivl).

Herefter ignoreredes spørgsmålet i omtrent 100 år, indtil Sømod adresserede det igen i 1980; end ikke Wilcke,<sup>6</sup> der i sit omfattende værk fra 1927 har et stort afsnit om Dansk Vestindien, baseret på omfattende arkivstudier, omtalte det.

## Udmøntningernes størrelse

Det vestindisk-guineiske kompagni fik jfr. kgl. resolution af 12. februar 1740 tilladelse til udmøntning af kobber 1- og 2 skilling for 5 á 600 rigsdaler, halvt af hver type. Der blev derefter udmøntet:

252 rigsdaler 32 skilling i kobber 1 skilling svarende til 24.224 mønter

255 rigsdaler 32 skilling i kobber 2 skilling svarende til 12.256 mønter

**I alt 507 rigsdaler 64 skilling (1- og 2 skilling) svarende til 36.480 mønter**<sup>7</sup>

## Returnerede mønter fra Dansk Vestindien

Den 4. februar 1772 skrev det Danske Kammer til Finanskollegiet (uddrag): *Fra S<sup>t</sup> Thomas er Os tilsendt 434 rdl. 4 m. 10 s. udi 1 og 2 skilling Stykker Kobber=Myndt, som tilforn har roulleret der paa Landet som en Sheide=Mynt; men nu er unødvendig, siden der haves 2 og eeneste Skillinger af tilbørlig Gehalt efter den Americanske Mynte=fod; ... Vi skulle derfor af Finance=Collegio udbede Os Efterretning, hvor denne Mynt skal afleveres.*<sup>8</sup> Teksten er ikke helt entydig; spørgsmålet er, om "tilforn har roulleret" henviser til 1- og 2-skillingene som mønttyper eller alene til de returnerede 434 rigsdaler 4 mark 10 skilling? Vigtigst er imidlertid, at det klart fremgår, at 1 og 2 skilling ... tilforn har roulleret på Landet.

Finanskollegiet svarede den 3. marts 1772 (uddrag): *Paa det Kongelige Danske Kammeres Forespørgsel under 4<sup>de</sup> m. p. hvorhen de til Kammeret fra S<sup>t</sup> Thomas i 1 og 2 Skilling Stykker Kobber-Myndt tilsendte 434 rdl 4 m 10 s. ... skal afleveres, melder Finanz-Collegium herved, at denne Myndt indtil videre ved Kammeret in Deposito maa forblive.*<sup>9</sup>

Mønterne blev derefter opbevaret knap to år ved det Danske Kammer, indtil det Vestindisk-Guineisk-Rente- og General Told Cammer den 31. januar 1774 skrev til Finanskollegiet (uddrag): *... i forvalter Brandorphs giemme [findes] kaaber Mynt som var bleven udsendt for at tiene som en Scheide Mynt, men aldrig paa Eylandene har rouleret, eller af Indbyggerne er imodtaget, 437<sup>rd</sup> 74 s. ... Saa udbeder man sig det kongl: Finance Collegii behagelige betænkning, om ikke samme Mynt ... kunde paa den kongl: Mynt imodtages og Valuta beregnes den kongl: Cassa til Indtægt.*<sup>10</sup> Teksten kan umiddelbart se ud til at være i modstrid med skrivelsen fra 4. februar 1772, men datidens brug af indskudte sætninger forstyrrer læsningen; det er de returnerede 437<sup>rd</sup> 74 s.<sup>11</sup>, der aldrig paa Eylandene har rouleret. O.P. Kølle har givetvis antaget, at det var samtlige udsendte mønter, der "aldrig har rouleret", formodentlig fordi han ikke har haft kendskab til skrivelsen fra 4. februar 1772.

Den 15. februar 1774 skrev Finanskollegiet til Mønten i København (uddrag):

*Da det Vestindiske og Guineiske Rente- og General Told=Kammer haver indberettet at fra de danske Westindiske Eylande hertil ere ankomne ... kaaber=Mynt 437<sup>rd</sup> 74 s., som der paa Eylandene ikke er blevene modtagne, hvilke ... findes i Forvalter Brandorphs Giemme. ... Saa vilde H<sup>r</sup> Mynte-Directeuren behage af Forvalter Brandorph at modtage [mønterne] og samme paa beste Maade i de anbefalede Udmyntninger anvende.*<sup>12</sup> Her er det tydeligt, at Finanskollegiet har ment, at det var de returnerede 437<sup>rd</sup> 74 s., der ikke havde været i omløb.

### Mønter i omløb på øerne

De returnerede mønter udgjorde 86,2% af de udsendte (udmøntede) 507 rigsdaler 64 skilling. De resterende 13,8 %, svarende til 69 rigsdaler 86 skilling, er de mønter, der blev sendt i omløb på øerne. Hvis den ene halvdel heraf har været 1-skillinge og den anden halvdel 2-skillinge (svarende til udmøntningernes størrelsesforhold) har antallet af mønter i omløb været 3.355 stk. 1 skilling og 1.678 stk. 2 skilling.

4 O.P. Kølle i "Beskrivelsen fra 1791", Anden Afhandling, side LXIII.

5 C.T. Jørgensen: *Beskrivelse over Danske Mønter 1448-1888*. København 1888, s. 128.

6 J. Wilcke, *Kurantmønten 1726-1788*, København 1927, s. 271-284.

7 Ibid. s. 275.

8 Rigsarkivet, Finanskassedirektionen, dansk-norske afd., indkomne sager til møntjournalen 1771-1792. 4. februar 1772, j.nr. 13.

9 Ibid. Sagsbehandlers udkast, 3. marts 1772, ad j.nr. 13.

10 Ibid. 31. januar 1774, j.nr. 8b.

11 Forskellen på 3 rigsdaler mellem myndighedernes værdisangivelse i 1772 og 1774 af de returnerede mønter, har ingen betydning.

12 Rigsarkivet, Den kgl. mønt, Mønten i København, indkomne breve 1692-1873. 15. februar 1774, j.nr. 34.

## Konklusion

O.P. Kølles konstatering i “Beskrivelsen af 1791”, at 1- og 2 skilling 1740 ikke kom i Cours i Dansk Vestindien, skyldes en misforståelse, og er formentlig en følge af, at han i 1788 ikke var bekendt med den komplette korrespondance vedrørende mønterne.

Kun ca. 5.100 af de udsendte 36.480 mønter blev sat i omløb, skønsmæssigt beregnet til ca. 3400 stk. 1-skillinger og ca. 1.700 stk. 2-skillinger. Overleverede mønter stammer fra disse mønter.

**SLÅ OP PÅ DNF'S HJEMMESIDER MED  
VURDERINGSPRISER:**

**møntkataloget.dk**

**seddelkataloget.dk**

**Købersalær ned-  
sat til 10% i DNF**

**Bliv web-medlem i DNF**

**Web-medlem: 200 kr.**

Almindelig kontingent: 350 kr.

**Spar 150 kr.**

Se alt om DNFs auktioner, bogtilbud  
og omindmeldelse på: [numismatik.dk](http://numismatik.dk)